

O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi

4/2010

TAHLILIY JURNAL

ISSN 2010-6475

АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

1919

Экономический вестник Узбекистана

Ушбу нашр Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги ҳамда
Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги,
шунингдек, Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржа
дирекцияси билан ҳамкорликда тайёрланди

Выпуск подготовлен совместно с Министерством экономики,
Министерством внешнеэкономических связей, инвестиций и
торговли Республики Узбекистан, а также Дирекцией
Международной промышленной ярмарки и Кооперационной биржи

Hududlarda investitsion faollikning ahamiyati

Рая Карлибаева, илмий-тадқиқотчи

Мамлакат иқтисодиёти ҳар томонлама юксалтирилиши учун энг аввало, ҳудудларда

олиб борилаётган инвестицион сиёсатга алоҳида эътибор қаратиш керак бўлади. Бугунги кунда ҳудудларимизда ижтимоий-иқтисодий тараққиётни таъминлаш учун хомашё базаси тарзидаги бир томонлама йўналишга қатъий барҳам берилиб, фаол инвестиция сиёсати олиб борилиши тақозо қилинади. Бу борада мамлакатимизда бир қатор муҳим ишлар амалга оширилмоқда.

Республикаимиз Президенти И.А.Каримов таъбири билан айтганда, республикаимиз бозор муносабатларига ўтаётган ҳозирги даврда ҳудудлар инвестицион потенциалини оширишда «Мамлакатимизда таркибий ўзгаришларни изчил амалга оширишда қулай инвестиция муҳитининг яратилганлиги асосий омилдир, мамлакатимизда ўзлаштирилган барча инвестицияларнинг 50 фоизга яқини ишлаб чиқаришни модернизация қилиш ва техник қайта

жиҳозлашга йўналтирилганлигини айтиб ўтиш жоиздир». Ушбу вазифа ва мақсадларни амалга ошириш учун эса, инвестицион жараён фаоллаштирилиб, ҳудудларга йўналтирилган инвестициялар ҳажми кескин оширилиши лозим. Ҳудудлар инвестицион потенциалини оширишда, ҳудудларда хорижий сармоя иштирокида корхоналар барпо этиш, ташқи иқтисодий фаолият қатнашчиларининг рўйхатдан ўтказиш ва четга чиқариладиган маҳсулот учун рухсатнома бериш тартиби соддалаштирилиши талаб этилади. Буларнинг барчаси ҳудудларга жалб этилаётган инвестицион маблағлар ҳажмини кўпайтиришга ва ташқи иқтисодий фаолиятни кучайтиришга экспорт ва импорт кўрсаткичларини яхшилашга ижобий таъсир қилади.

Ривожланган мамлакатлар ҳудудлари иқтисодий тажрибасидан ҳамда қисман ҳудудий иқтисодиёт ҳолатларидан ҳам маълумки, инвестицияларнинг юқори молиявий самара беришини қуйидаги кўрсаткичлардан ҳам билиб олиш мумкин, жумладан:

- ҳудудларда қайта ишга туширилган корхоналарда янги иш жойлари

ташкил қилиниши, хорижий ҳамкорлар билан биргаликда қўшма фаолият турлари йўлга қўйилиши;

- нафақат меҳнат ресурслари балки, корхоналарда менежерларнинг малакавий билимлари ва даражаларини ошириш;

- замонавий билимларни тарғиб этиш ва уларда кўникмалар ҳосил қилиб, республикаимизнинг муайян шарт-шароитларига мослаштириш;

- ишлаб чиқариш салоҳиятини, шу жумладан, импорт ўрнини босадиган ва экспортга мўлжалланган маҳсулотлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш;

- давлат бюджетининг даромад қисми шаклланишига ҳисса қўшиб, мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлаш.

Бозор иқтисодиётига ўтиш баробарида республикаимиз ҳудудларида турли мулк шакллари асосланган очик иқтисодиёт вужудга келмоқда. Турли мулк шаклидаги инвесторлар ҳудудий инвестицион жараёнда қатнашмоқда.

Жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари тажрибасидан маълумки, бозор иқтисодиёти шароитида инвестицион фаолиятнинг катта ҳажми нодавлат мулкка асосланган акциядорлик жамиятлари шаклига тўғри келмоқда. Яқин келажакда хорижий инвесторлар амалга оширадиган инвестицион жараённинг ҳиссаси ҳудудларимиз инвестицион потенциали ошишида янада жадаллашиб боради. Бундан келиб чиқадигани, инвесторларнинг ҳудудларда қайси мулк шаклига тегишлилигига қараб, инвестицион фаолият қуйидаги шаклларда амалга оширилади:

- давлат корхоналари ва ташкилотлари, давлат бошқарув органлари амалга оширадиган инвестицион фаолияти;

- жамоа, ижара, хусусий, акциядорлик ва бошқа нодавлат мулкка

асосланган хўжалик субъектлари, шунингдек, жамоатчилик уюшмалари, жисмоний шахслар амалга оширадиган инвестицион фаолият;

- хорижий давлатлар, уларнинг ҳуқуқий ва жисмоний шахслари билан биргаликда амалга ошириладиган қўшма корхоналар шаклидаги инвестицион фаолият шулар жумласидандир.

Ўзбекистонда чет эллик инвесторлар сифатида хорижий давлатлар юридик шахслари, фуқаролари ва халқаро ташкилотлар майдонга чиқиши мумкин. Чет эллик инвесторлар республикамизнинг юридик ва жисмоний шахслари ва фуқаролари билан биргаликда барпо этилган корхоналарга улush қўшиб қатнашиши, бутунлай ўзларига қарашли корхоналар барпо этиши, мол-мулк, акциялар ва бошқа қимматли қоғозлар сотиб олиш ва мулк ҳуқуқларга эга бўлиш учун сотиб олиш билан улар фаолиятини йўлга қўйишлари мумкин.

Инвестицияларнинг кириб келиш даражаси инвестицияни қабул қилувчи мамлакатда ҳудудларнинг инвестицион потенциалини оширишда ҳуқуқий кафолатнинг яратилганлигига, сиёсий барқарорликка, иқтисодий қулай шарт-шароитларнинг мавжудлигига ва бошқа омилларга боғлиқдир. Кейинги пайтларда жаҳонда хўжалик алоқалари ва халқаро меҳнат тақсимотининг ривожланиши, жаҳон бозорининг кенгайиши ҳамда ишлаб чиқаришнинг интернационаллашуви натижасида инвестициялар миграцияси кучаймоқда.

Шунинг учун ҳам, бугунги бозор муносабатларига ўтиш жараёнида давлат томонидан ҳудудлар инвестицион потенциалини ошириш мувофиқлаштирилган ҳолда ва уни тўғри ривожлантириш муҳим аҳамият касб этади.

Инвестицияларнинг ҳудудларимизга турли йўналишларда кириб келишида лойиҳавий молиялаштиришни йўлга қўйишда, лойиҳаларни таҳлил этиш жараёнида умумиқтисодий изланишлар олиб бориш, таваккалчиликни баҳолаш, ижобий ҳал қилиш, молиявий ҳисоб-китобларни тўғри йўлга қўйиш катта эътиборга моликдир.

Иқтисодиётни эркинлаштириш асосида ҳудудлар инвестицион потенциалини кенгайтириш ҳамда инвес-

тициялар ролини кучайтириш лозим. Инвестициялар ҳажми реал миллий даромад даражаси, реал ссуда фоизи ставкаси, жамғарилган бойлик, макроиқтисодий барқарорлик, нархлар даражаси, инфляция кутилиши, қарздорлик, солиққа тортиш ва шу каби омиллар билан белгиланади.

Инвестицияларнинг мультипликатор ёки акселератор самаралари билан кучайган беқарорлиги умумий талабнинг беқарорлигини келтириб чиқаради, натижада, бир томондан, реал ишлаб чиқариш ҳажмларида қисқа муддатли тебранишлар юз беради, иккинчи томондан, ҳудудларнинг инвестиция базаси кучсизланади. Шу сабабли, инвестициялар динамикаси, одатда, пул ва бюджет сиё-

сати орқали, шунингдек, чет эл инвестицияларини жалб қилиш билан барқарорлаштирилади.

Хулоса ўрнида шунни айтишимиз жоизки, мамлакатимизнинг иқтисодий салоҳиятини оширишда унинг ишлаб чиқариш тармоқларини кенгайтириш, чет эл инвесторларининг инвестицияларини киритиш баробарида улар учун қулай шарт-шароитлар яратиш катта аҳамиятга эга. Зеро, чет эл инвесторлари билан ҳамкорликда қўшма корхоналар ташкил этиш янги иш ўринларини ишга тушириш, демакдир. Бу билан аҳолининг ишсиз қатлами иш билан таъминланишига, ҳудудлар иқтисоди ривожланишига эришилади.

